Sosiaalisen työllistämisen toimialan käsitteet

Pasi Ylipaavalniemi
Leena Sariola
Janne Marniemi
Terho Pekkala

VATES–KIRJAT

VATES–säätiö
Valtakunnallinen työpajayhdistys ry

Sosiaalisen työllistämisen toimialan käsitteet

Pasi Ylipaavalniemi
Leena Sariola
Janne Marniemi
Terho Pekkala

Helsinki 2005

Julkaisija VATES-säätiö
Oltermannintie 8, 00620 Helsinki
puh. (09) 7527 551

ISBN 952-99258-6-7

Painopaikka Savion kirjapaino, Kerava 2005

Taitto Marianne Kaunismäki

Kansi Markku Böök

ESIPUHE

Sosiaalisen työllistämisen toimialan käsitteistö on jäsentymätöntä ja kirjavaa. Tätä on lisännyt aktiivinen kehittämistyö ja uusien sisältöjen kehittäminen toimialalla. Käsitteitä ja niiden määritelmiä on muodostunut käytännön työssä eri toimijoiden tekeminä kautta maan. Lainsäädännön tai viranomaisten ohjeistuksen kautta tai muuten laajalti käyttöön vakiintunutta käsitteistöä on vähän ja eri viranomaisilla saattaa olla erilainen sisältö samoille käsitteille. Ongelma on siinä määrin suuri, että alalla kehittämistyötä tekevät VATES-säätiö ja Valtakunnallinen työpajayhdistys ry päättivät syksyllä 2004 tuottaa yhteisen näkemyksen toimialan keskeiseksi käsitteistöksi uskoen sen osaltaan edistävän laajemman yhteisymmärryksen syntyä. Yhteinen näkemys on tämä ”Sosiaalisen työllistämisen toimialan käsitteet” -raportti, jonka käytännön toteutuksesta on vastannut tekijäorganisaatioiden edustajista koottu työryhmä. Käsitetyö on tehty vuoden 2005 aikana tekijäorganisaatioiden koko osaamista hyödyntäen ja yhteistyötahoja kuunnellen. Käsitteistöä tullaan päivittämään tarpeen mukaan.

Tekijäorganisaatiot suosittelevat käytettäväksi tässä raportissa esitettyä käsitteistöä ja toimivat käsitteistön mahdollisimman laajan käyttöönoton edistämiseksi.

Toivomme työn osaltaan hyödyntävän toimialan kehittymistä.

Helsingissä 14.10.2005

Marjatta Varanka
toimitusjohtaja
VATES-säätiö

Arto Seppälä
hallituksen puheenjohtaja
Valtakunnallinen työpajayhdistys ry

Sisällysluettelo

ESIPUHE **3**

Johdanto **7**

Heikossa työmarkkina-asemassa olevia työllistävät ja / tai heidän työllistymistään tukevat toimenpiteet **8**

Sosiaalisen työllistämisen toimiala **9**
Erityistyöllistämisen yksiköt ja sosiaaliset yritykset ***9***
Kohderyhmät ***12***
Palveluita ja toimenpiteitä ***14***
Työntekijänimikkeitä ***18***

Lähteet **19**

Liite 1: Lainsäädännön ja viranomaistahojen vammainen / vajaakuntoinen –määritelmiä **20**

Liite 2a: Erityistyöllistämisen yksiköiden toiminnan eroista **21**

Liite 2b: Erityistyöllistämisen yksiköiden toiminnan eroista **22**

Johdanto

VATES–säätiö (VATES) ja Valtakunnallisen työpajayhdistys ry (TPY) päättivät syksyllä 2004 käynnistyneen yhteistyöprosessinsa osana määritellä sosiaalisen työllistämisen toimialan keskeiset käsitteet. Tarve käsitteistön selkiyttämiselle on suuri. Toimialalla ja sen yhteistyötahojen piirissä on saavutettava laajempi yhteinen käsitys käytettävästä terminologiasta. Alalla kehittämis- ja vaikuttamistyötä tekevät VATES–säätiö ja Valtakunnallinen työpajayhdistys osallistuvat keskusteluun mm. tämän työn kautta, toivoen sen osaltaan edistävän yhteisen näkemyksen syntyä. Tässä työssä esitettävät käsitteet ja niiden määritelmät ovat tekijäorganisaatioiden yhteinen kannanotto toimialan keskeiseksi käsitteistöksi. Kyse ei siis ole toimialan käsitteistön kattavasta määrittelytyöstä. Esimerkiksi työntekijänimikkeitä ja työllistämispalveluita on ja on syytäkin olla määriteltyinä enemmän. VATES-säätiö ja Valtakunnallinen työpajayhdistys ry suosittelevat käytettäväksi tässä työssä esitettyjä käsitteitä ja niiden määritelmiä, esimerkiksi useissa määritelmissä mainittujen samaa tarkoittavien käsitteiden sijasta. Tekijäorganisaatiot tuovat saavuttamaansa yhteistä näkemystä julkisuuteen syksyn 2005 aikana.

Käsitteiden määrittelytyöstä vastasi työryhmä, johon kuuluivat Leena Sariola ja Pasi Ylipaavalniemi (VATES) sekä Janne Marniemi ja Terho Pekkala (TPY). Esitetyt määritelmät ovat VATES–säätiön ja / tai Valtakunnallisen työpajayhdistyksen kehittämiä pohjautuen vaihtelevassa määrin muiden tahojen määritelmiin ja toimialan kentältä saatuihin ”eväisiin”. Esitetyt käsitteet ja niiden määritelmät tai määritelmien muunnelmat ovat olleet käytössä tekijäorganisaatioissa, toisessa tai molemmissa. Valtaosa esitetyistä käsitteistä ja määritelmistä on ainakin jossain määrin käyttöön vakiintuneita, osa on käytössä jo hyvinkin laajalti.

Tarkastelun helpottamiseksi käsitteet on jaettu ryhmiin. Vertailun helpottamiseksi on valikoidusti esitetty myös muiden – lähinnä viranomaistahojen – määritelmiä. Käytössä olevia synonyymeja on esitetty käsitteiden yhteydessä, mutta tekijäorganisaatiot suosittelevat niiden sijasta käyttämään työssä esitettyä ensisijaista käsitettä. Mikäli määritelmä on suora lainaus tai sisältää suoraa lainausta muista lähteistä, lähde on merkitty näkyviin. Lainsäädäntöteitse tai viranomaisten ohjeistuksissa jo määritellyt käsitteet on pääsääntöisesti jätetty tarkastelun ulkopuolelle.

Valmisteluvaiheessa työ lähetettiin keskustelupaperina kommentoitavaksi ylitarkastajille Pentti Lehmijoki ja Sari Alho työministeriöön, ylitarkastaja Anne Hujalalle sosiaali- ja terveysministeriöön sekä ylitarkastaja Jaana Hätälälle opetusministeriöön. Heille järjestettiin asiasta esittely- ja keskustelutilaisuus 31.5.2005. Kesän 2005 aikana työ oli kommentoitavana seuraavilla toimialan vaikuttajilla: johtaja Jouko Pylväs, Tuoterengas / Päijät-Hämeen koulutuskonserni, toimitusjohtaja Arto Alaranta, Raina-säätiö, toimitusjohtaja Tuija Åstedt, Avain-säätiö ja kuntoutuspäällikkö Maija Laukkanen, Silta-valmennusyhdistys ry. Työryhmä kiittää kaikkia heitä arvokkaista kommenteista ja palautteesta.

Heikossa työmarkkina-asemassa olevia työllistävät ja / tai heidän työllistymistään tukevat toimenpiteet

Heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistymistä tuetaan lukuisten eri tahojen (työhallinto, kunnat, Kela, ESR, RAY, 3. sektori…) itse tuottamien tai rahoittamien toimenpiteiden, palveluiden ja tukien avulla. Kyse voi olla välittömästä työllistämisestä tai sen tukemisesta ja / tai työllistymismahdollisuuksia / toimintakykyä parantavista tai ylläpitävistä toimenpiteistä / palveluista. Osa em. toimenpiteistä / palveluista toteutuu sosiaalisen työllistämisen toimialan (erityistyöllistämisen yksiköt, työllistymistä tukevat projektit ja sosiaaliset yritykset) piirissä, heikossa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille tarjottuina työllistämispalveluina. Työryhmä ei löytänyt edellä kuvatulle heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistämiseksi / työllistymisen tukemiseksi tarjottavien palveluiden kokonaisuudelle kuvaavaa ja eri tahojen hyväksymää käsitettä.

Sosiaalisen työllistämisen toimiala

Yhteiskäsite heikossa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä työllistäville ja / tai heidän työllistymismahdollisuuksiaan / toimintakykyään parantaville tai ylläpitäville erityistyöllistämisen yksiköille (kuten tuotannolliset työkeskukset ja työpajat), työllistymistä tukeville projekteille ja sosiaalisille yrityksille. Sosiaalisen työllistämisen toimialaan kuuluvat sosiaalisista yrityksistä ne, joiden toiminnan tavoitteisiin nimenomaan kuuluu heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistäminen.

Sosiaalisen työllistämisen toimialan rakenne on esitetty kuviossa 1.

Erityistyöllistämisen yksiköt

Yhteiskäsite vammaisia tai pitkäaikaissairaita tai muuten vajaakuntoisia / muuten heikossa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä työsuhteeseen tai työtoimintaan työllistäville ja / tai heidän työllistymistään tukeville (muu valmentava ja kuntouttava toiminta) yksiköille, palveluille ja projekteille. Erityistyöllistämisen yksiköitä (yksikkötyypit) ovat tuotannolliset työkeskukset, työpajat, työllistymisen monipalvelukeskukset, eri kohderyhmille suunnatut työtoimintayksiköt, tuetun työllistymisen yksiköt / palvelut ja mielenterveyskuntoutujien klubitalot.

Työllistämispalvelut

Yhteiskäsite heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistämiseksi ja / tai heidän työllistymisensä tukemiseksi tuotetuille toimenpiteille / palveluille. Sisältää mm. sosiaalisen työllistämisen toimialalla - erityistyöllistämisen yksiköissä, työllistymistä tukevissa projekteissa ja sosiaalisissa yrityksissä[1] heikossa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille (asiakkaat / valmentautujat) tuotettavat palvelut, jotka voidaan jakaa

- työsuhteiseen työllistämiseen (sisältää ilman työllistämis- ja yhdistelmätukia sekä niiden avulla toteutuvan työllistämisen)
- työtoimintaan (sisältää mm. kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien työtoiminnan)
- muuhun valmentavaan ja kuntouttavaan toimintaan (sisältää mm. työkokeilut, kuntouttavan työtoiminnan, työharjoittelun / työelämävalmennuksen, tuetun työllistymisen työhönvalmennuksen)

Käsite ”erityistyöllistämisen palvelut” tarkoittaa sosiaalisen työllistämisen toimialan piirissä tuotettuja työllistämispalveluita.

[1] joiden toiminnan tavoitteisiin nimenomaan kuuluu heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistäminen.

Sosiaalisen työllistämisen toimiala

Erityistyöllistämisen yksiköt ja sosiaaliset yritykset

Työllistymisen monipalvelukeskus

Laajaa vammaisten tai pitkäaikaissairaiden ja muuten vajaakuntoisten / muuten heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistämispalveluiden valikoimaa useissa toimipisteissä, huomattavalla volyymillä ja usein maantieteellisesti yhtä kuntaa laajemmalla alueella tuottava organisaatio. Monipalvelukeskuksen tuottamia työllistämispalveluita voivat olla mm. työsuhteinen työllistäminen, eri kohderyhmille suunnattu työtoiminta ja ennen kaikkea muu valmentava ja kuntouttava toiminta. Tuotannollinen työkeskus, sosiaalinen yritys, työpaja, työtoimintayksikkö jne. voivat olla työllistymisen monipalvelukeskuksen erillisiä toimintayksiköitä.

Samaa tarkoittavat (useimmiten) kentällä yleistermiksi pyrkivinä käytetyt käsitteet ”sosiaalipalvelusäätiö” ja ”työhönvalmennussäätiö[2]”

Usein käytetyt käsitteet ”työhönvalmennuskeskus” ja ”työllistymisen valmennuskeskus” tarkoittavat yleensä edellä määriteltyä suppeampaa (volyymi, kohderyhmät, palveluvalikoima…) toimintaa.

Työllistymisen palvelukeskus -käsitteen käyttöä emme suosittele – voi helposti aiheuttaa sekaannusta työvoiman palvelukeskusten kanssa.

Sosiaalinen yritys

Sosiaalisista yrityksistä annetun lain (1351/2003) mukainen sosiaalinen yritys. Sosiaalisen työllistämisen toimialan piiriin kuuluvat sosiaalisista yrityksistä ne, joiden toiminnan tavoitteisiin nimenomaan kuuluu heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistäminen ja tästä on erillinen merkintä Työministeriön ylläpitämässä sosiaalisten yritysten rekisterissä.

Työpaja

Työpajan määritelmä lainsäädännössä:

Työpajalla tarkoitetaan… sosiaalista yhteisöä, jossa työskentelyn ja siihen liittyvien ohjaus- ja valmennuspalvelujen avulla pyritään parantamaan ensisijaisesti pitkään työttömänä olleiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten valmiuksia hakeutua koulutukseen, työhön tai yrittäjäksi (Valtioneuvoston asetus julkisesta työvoimapalvelusta 1344/2002, 23§).

Käytännössä työpaja -käsitettä käytetään em. laajemmassa merkityksessä, joten työryhmä suosittelee käytettäväksi seuraavaa määritelmää / toiminnan kuvausta:

Työpaja on erityistyöllistämisen yksikkö, joka tarjoaa eri-ikäisille asiakkaille (valmentautujille) mahdollisuuden saada tukea työ- ja yksilövalmennuksen keinoin. Työpaja voi olla työllistymisen monipalvelukeskuksen erillinen toimintayksikkö tai kokonaan erillinen yksikkö. Työpajojen kohderyhmä painottuu muuten heikossa työmarkkina-asemassa oleviin henkilöihin.

Tuotannollinen työkeskus

Vammaisia tai pitkäaikaissairaita ja muuten vajaakuntoisia / muuten heikossa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä työllistävä yksikkö, jonka tarjoamista työllistämispalveluista huomattava osa on työsuhteista työllistämistä. Muita palveluita voivat olla eri kohderyhmille suunnattu työtoiminta sekä muu valmentava ja kuntouttava toiminta. Kohderyhmään kuuluvina työllistetyistä ja työllistämispalveluiden piirissä olevista asiakkaista valtaosa on vammaisia tai pitkäaikaissairaita tai muuten vajaakuntoisia ja heidän osuutensa yksikön toiminnan piirissä olevasta kokonaishenkilöstöstä (työntekijät, kohderyhmään kuuluvana työllistetyt työntekijät, työtoimintaan tai muihin valmentaviin ja kuntouttaviin palveluihin osallistuvat) on suuri (vrt. sosiaalinen yritys, työpaja).

Samaa tarkoittavat usein kentällä käytetyt käsitteet ”työkeskus” ja ”vajaakuntoisten työkeskus”.

---

[2] Monipalvelukeskuksen ei toki tarvitse toimia säätiömuodossa.

Työtoimintayksikkö (kehitysvammaisten, mielenterveyskuntoutujien…)

Tärkein - yksikkötyypin määrittävä - toimintamuoto on vammaisten tai pitkäaikaissairaiden tai muuten vajaakuntoisten huoltosuhteessa tapahtuva työtoiminta, johon osallistujille maksetaan työosuusrahaa. Työtoimintayksiköt voidaan jakaa kehitysvammaisten, mielenterveyskuntoutujien ja sosiaalihuollon työtoimintayksiköihin – pääasiallisen kohderyhmän mukaisesti.
Samaa tarkoittaa ”(kehitysvammaisten yms.) työtoimintakeskus”.
Samaa tarkoittavat / voivat tarkoittaa kentällä yleisesti käytetyt ”(kehitysvammaisten yms.) toimintakeskus”, ”(kehitysvammaisten yms.) työkeskus”.

Tuetun työllistymisen yksikkö / palvelu

Tuetun työllistymisen menetelmää – tuetun työllistymisen työhönvalmennusta – soveltava yksikkö / palvelu. Tuetun työllistymisen menetelmän tavoitteena on asiakkaan työllistyminen työsuhteeseen tavalliseen työyhteisöön erityisen tukihenkilön – tuetun työllistymisen työhönvalmentajan – yksilöllisesti räätälöidyn ja tarvittaessa vaikka pysyvän tuen avulla. Tuetun työllistymisen yksikkö / palvelu voi olla osa erityistyöllistämisen yksikön palveluvalikoimaa tai kokonaan itsenäinen toimiyksikkö.

Mielenterveyskuntoutujien klubitalo

Mielenterveyskuntoutujien ja henkilökunnan yhdessä muodostama kuntouttava yhteisö, jonka tavoitteena on tarjota kuntoutujille mahdollisuus palata takaisin yhteiskuntaan ja työelämään mielenterveysongelmien jälkeen. Klubitalossa kuntoutujat ovat jäseniä osallistuen tasavertaisesti toiminnan suunnitteluun ja päätöksentekoon. Klubitalotoiminnan yhtenä tavoitteena on auttaa jäseniä siirtymään normaaliin työelämään ns. siirtymätyöpaikkaohjelmien kautta.

Kehitysvammaisten päivätoimintayksikkö

Tärkein - yksikkötyypin määrittävä – toimintamuoto on vaikeammin (kehitys-) vammaisten päivätoiminta, johon osallistuville ei makseta työosuusrahaa.
Samaa tarkoittaa ”kehitysvammaisten päivätoimintakeskus”.
Päivätoimintayksikkö / päivätoimintakeskus –käsitteiden käyttö ilman ”kehitysvammaisten” – sanaa voi aiheuttaa sekaannusta, sillä mainituilla käsitteillä on muitakin merkityksiä.

Sosiaalisen työllistämisen toimialan rakenne on esitetty kuviossa 1.

Liitteiden 2a ja 2b taulukoissa on esitetty erityistyöllistämisen yksikkötyyppien keskeisiä eroja.

KUVIO 1: SOSIAALISEN TYÖLLISTÄMISEN TOIMIALAN RAKENNE

1. Työllistymisen monipalvelukeskukset
2. Tuotannolliset työkeskukset
3. Työpajat
4. Kehitysvammaisten työtoimintayksiköt
5. Mielenterveyskuntoutujien työtoimintayksiköt
6. Tuetun työllistymisen yksiköt / palvelut
7. Mielenterveyskuntoutujien klubitalot

8. Sosiaaliset yritykset
   - joiden tavoitteisiin kuuluu heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistäminen
   - muut sosiaaliset yritykset

9. Työllistymistä tukevat projektit

Heikossa työmarkkina-asemassa olevia välittömästi työllistävät tai sitä tukevat ja / tai työllistymismahdollisuuksia / toimintakykyä parantavat toimenpiteet, palvelut ja tuet, joita tuottavat / rahoittavat työhallinto, kunnat, Kela, ESR, RAY, 3. sektori…

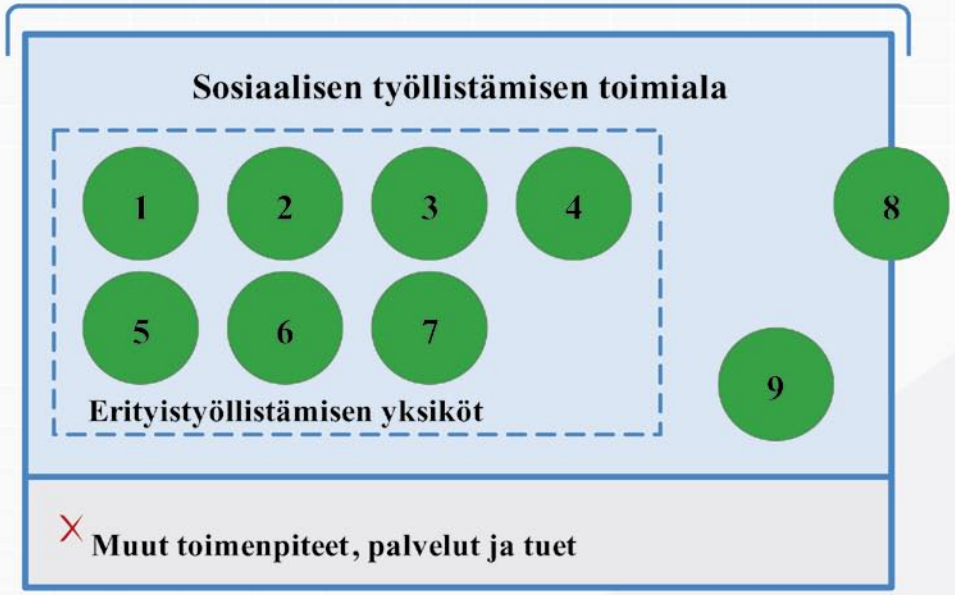

Heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistäminen (työllistämistarkoitus) työhallinnon jne. toimenpiteiden, palveluiden ja tukien avulla tai ilman niitä kuntiin, 3. sektorille jne. (ei sosiaalisen työllistämisen toimialan yksiköihin) ja heidän työllistymistään tukevat toimet / palvelut (työhallinto, kunnat, Kela...), jotka toteutuvat muualla kuin sosiaalisen työllistämisen toimialan piirissä.

Kohderyhmät

Vammaiset ja pitkäaikaissairaat (A)

Ryhmään kuuluvat vammaiset tai pitkäaikaissairaat henkilöt (sis. mielenterveyskuntoutujia), jotka tarvitsevat erityistukea työllistyäkseen: henkilöt, joiden diagnosoitu vamma, sairaus tai vajavuus pidempiaikaisesti estää tai haittaa merkittävästi työllistymistä ilman tukea ja työhallinnon peruspalveluiden kautta. Kaikki vammaiset tai pitkäaikaissairaat eivät tarvitse erityistukea työllistyäkseen.

Muuten vajaakuntoiset (B)

Ryhmään kuuluvat työllistymisen näkökulmasta muiden syiden (päihdeongelma, työ- ja toimintakyky alentunut sosiaalisista syistä…) takia vajaakuntoisiksi luokiteltavissa olevat henkilöt, joilla ei ole diagnosoitua vammaa, sairautta tai vajavuutta. Em. syyt ovat pidempiaikainen henkilön omaan työ- ja toimintakykyyn liittyvä este tai merkittävä haitta pyrittäessä työllistymiseen ilman tukea tai työhallinnon peruspalveluiden kautta

Muuten heikossa työmarkkina-asemassa olevat henkilöt (C)

Muut kuin ryhmiin vammaiset ja pitkäaikaissairaat tai muuten vajaakuntoiset kuuluvat henkilöt, joilla on vaikeuksia työllistyä ilman tukea tai työhallinnon peruspalveluiden kautta. Työllistymisongelmien taustalla voi olla mm. heikko / ”väärä” koulutus,
vähäinen / ”väärä” työkokemus, asenneongelmat, velka- yms. ongelmat tai heikko kielitaito (maahanmuuttajat).

Heikossa työmarkkina-asemassa olevat henkilöt (A+B+C)

Yhteiskäsite ryhmille A-C: vammaiset ja pitkäaikaissairaat, muuten vajaakuntoiset ja muuten heikossa työmarkkina-asemassa olevat henkilöt.
Suunnilleen samaa tarkoittaa: ”vaikeasti työllistyvät henkilöt”.

Asiakas (sosiaalisen työllistämisen toimialan)

Sosiaalisen työllistämisen toimialan - erityistyöllistämisen yksiköiden, työllistymistä tukevien projektien ja sosiaalisten yritysten[3] - asiakkaita ovat

- työllistämispalveluiden käyttäjäasiakkaat
- työllistämispalveluita asiakkailleen ostavat tahot (kunnat, kela, työhallinto…)
- tuotteita / palveluita (muut kuin työllistämispalvelut) ostavat tahot (yritykset, kotitaloudet, kunnat…)

Kentällä käytetään samaa tarkoittavana myös käsitettä ”työllistettävä”.

Valmentautuja

Työllistämispalveluiden käyttäjäasiakas.

Lainsäädännössä esitettyjä ja viranomaistahojen tekemiä vammainen / vajaakuntoinen / vajaakuntoisuus yms. määritelmiä on koottu yhteen liitteeseen 1.

[3] joiden toiminnan tavoitteisiin kuuluu heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistäminen.

KUVIO 2: HEIKOSSA TYÖMARKKINA-ASEMASSA OLEVAT HENKILÖT

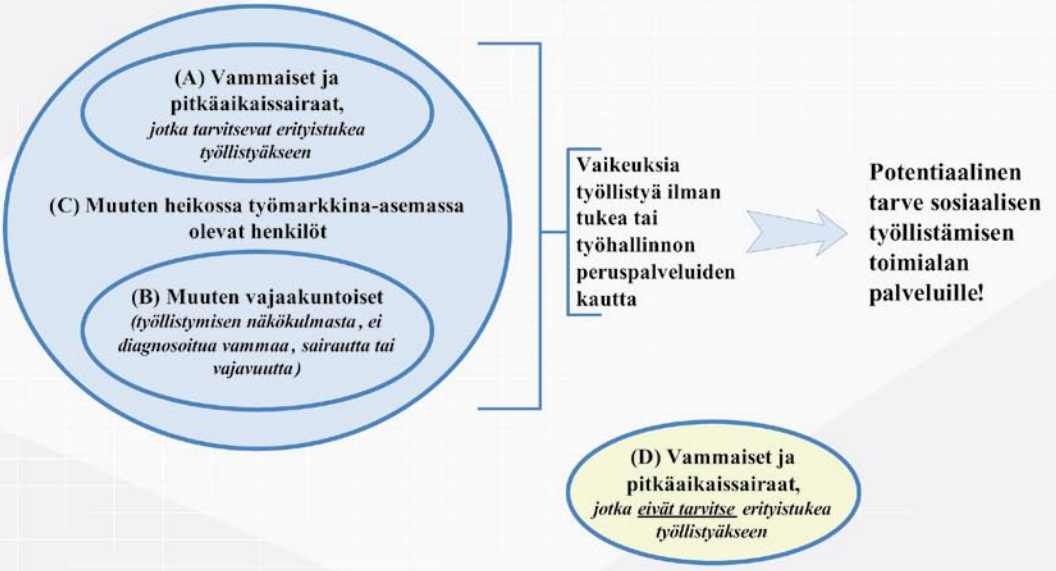

(A) Vammaiset tai pitkäaikaissairaat, jotka tarvitsevat erityistukea työllistyäkseen: henkilöt, joiden diagnosoitu vamma, sairaus tai vajavuus (terveydellinen syy) pidempiaikaisesti estää työllistymisen / haittaa merkittävästi työllistymistä ilman tukea ja työhallinnon peruspalveluiden kautta. Vamma, sairaus tai vajavuus (tai useita) on tärkein syy työllistymisongelmien taustalla. Ryhmään kuuluvat myös ne vammaiset tai pitkäaikaissairaat henkilöt, joiden työllistymättä jääminen johtuu lähinnä työnantajien asenteista, ei työkyvystä.
Ryhmään kuuluu mm. kehitysvammaisia, mielenterveyskuntoutujia, CP-vammaisia...

(B) Muuten vajaakuntoiset: työllistymisen näkökulmasta muiden kuin kohdan A syiden takia vajaakuntoisiksi luokiteltavissa olevat henkilöt, joilla ei ole diagnosoitua vammaa, sairautta tai vajavuutta. Muu syy voi olla esimerkiksi päihdeongelma tai sosiaalisten syiden takia alentunut työ- ja toimintakyky. Em. syyt ovat tärkein este työllistymiselle ollen pidempiaikainen henkilön omaan työ- ja toimintakykyyn liittyvä este tai merkittävä haitta pyrittäessä työllistymiseen ilman tukea tai työhallinnon peruspalveluiden kautta.

(C) Muuten heikossa työmarkkina-asemassa olevat henkilöt: muut kuin ryhmiin (A) ja (B) kuuluvat henkilöt, joilla on vaikeuksia työllistyä ilman tukea tai työhallinnon peruspalveluiden kautta. Työllistymisongelmien taustalla voi olla mm. henkilökohtaisia syitä, kuten heikko / "väärä" koulutus, vähäinen / "väärä" työkokemus, asenneongelmat, velka- yms. ongelmat tai heikko kielitaito (maahanmuuttajat).

(A) + (B) + (C) = Heikossa työmarkkina-asemassa olevat henkilöt yhteensä

(D) Vammaiset tai pitkäaikaissairaat, jotka eivät tarvitse erityistukea työllistyäkseen: henkilöt, joiden diagnosoitu vamma, sairaus tai vajavuus (terveydellinen syy) ei ole ylivoimainen este / ei ole käytännössä osoittautunut ylivoimaiseksi esteeksi työllistyä ilman tukea tai työhallinnon peruspalveluiden kautta.

(A) + (D) = Vammaiset ja pitkäaikaissairaat yhteensä

KÄYTÄNNÖSSÄ TYÖLLISTYMISONGELMIEN TAUSTALLA ON USEIN USEAMPAAN KUIN YHTEEN KOHDISTA (A) – (C) LIITTYVIÄ SYITÄ...

Palveluita ja toimenpiteitä

Työsuhteinen työllistäminen
Sosiaalisen työllistämisen toimialan piirissä ja muuten / muualla tapahtuva heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden Sosiaalihuoltolain (710/1982, 27d§) mukainen työsuhteinen työllistäminen (entinen suojatyö) sekä työllistämis- ja yhdistelmätukien avulla tapahtuva työllistäminen) (ml. työllistäminen edelleen sijoitettuna tavalliseen työyhteisöön). Käsitteen alle kuuluvia palveluita kuuluu työpajatoiminnan piiriin.

Työsuhteinen työllistäminen edelleen sijoitettuna (tavalliseen työyhteisöön)
Vammainen tai pitkäaikaissairas tai muuten vajaakuntoinen henkilö on työssä (työsuhde) tavallisessa työyhteisössä, mutta työsopimus on tehty hänen ja erityistyöllistämisen yksikön (ei työnantajan) välillä.
Aiemmin käytettiin käsiteitä ”avosuojatyö”, ”avotyö”.

Työtoiminta
Eri kohderyhmille (kehitysvammaiset, mielenterveyskuntoutujat, päihdeongelmaiset…) suunnattua, huoltosuhteessa tapahtuvaa työorientoitunutta toimintaa, jonka määrittävä ominaisuus on toimintaan osallistuville vammaisille tai pitkäaikaissairaille tai muuten vajaakuntoisille maksettava työosuusraha. Sisältää avotyötoiminnan.

Avotyötoiminta
Eri kohderyhmille (kehitysvammaiset, mielenterveyskuntoutujat, päihdeongelmaiset…) suunnattua, huoltosuhteessa tapahtuvaa työorientoitunutta toimintaa, jossa työntekijä työskentelee tavallisessa työyhteisössä (ei erityistyöllistämisen yksikössä). Määrittävä ominaisuus on toimintaan osallistuville vammaisille tai pitkäaikaissairaille tai muuten vajaakuntoisille maksettava työosuusraha. Avotyötoiminta on eräs työtoiminnan muoto.

Työosuusraha
Työosuusraha on työtoimintaan osallistuville vammaisille tai pitkäaikaissairaille tai muuten vajaakuntoisille maksettava veroton ja sosiaalivakuutusmaksuista vapaa korvaus. Verovapaa työosuusrahan suuruus voi olla enintään keskimäärin 9 euroa päivässä (Tuloverolaki 1535/1992, 92§, 23 mom.).
Samaa tarkoittavat käsitteet ”ahkeruusraha”, ”kannusteraha” ja ”terapiaraha”.

Valmentava ja kuntouttava toiminta
Yhteiskäsite mm. sosiaalisen työllistämisen toimialalla (erityistyöllistämisen yksiköt, työllistymistä tukevat projektit, sosiaaliset yritykset) tuotetuista työllistämispalveluista muille kuin työsuhteiselle työllistämiselle ja työtoiminnalle. Ko. palveluita ovat esimerkiksi: työhallinnon työharjoittelu ja työelämävalmennus, työkokeilu, työkunnon selvitys, mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennus, kuntouttava työtoiminta, tuetun työllistymisen työhönvalmennus, koulutus / kurssit, päivätoiminta… Käsitteen alle kuuluvia palveluita toteutetaan myös työpajatoiminnan osana.

Työpajatoiminta
Työ- ja yksilövalmennusta tarjoava erityistyöllistämisen muoto, joka tarjoaa eri-ikäisille, yksilöllistä tukea tarvitseville asiakkaille / valmentautujille mahdollisuuden saada työkokemusta ja tukea arjenhallinnan eri osa-alueisiin. Työpajatoiminta jakautuu valmentautujan kyvykkyyden mukaisesti eri tasoihin: starttivalmennus, kuntouttava työvalmennus, valmentava työtoiminta, työsuhteeseen työllistäminen. Toteutetaan lähinnä työpajoissa ja työllistymisen monipalvelukeskuksissa. Kohderyhmä painottuu muuten heikossa työmarkkina-asemassa oleviin henkilöihin.

Työvalmennus
Asiakkaan (valmentautujan) yksilöllisten tarpeiden ja valmiuksien mukaan suunniteltua ja tavoitteellista työn (tuotannollinen toiminta) avulla tapahtuvaa yksilön työkyvyn edistämistä. Toteutuu mm. erityistyöllistämisen yksiköissä ja vähäisemmässä määrin sosiaalisissa yrityksissä. Toiminnan vastuuhenkilö voi toimia esimerkiksi työvalmentajan nimikkeellä.

Työhönvalmennus
Yleiskäsite lähinnä erityistyöllistämisen yksiköissä ja työllistymistä tukevissa projekteissa toteutuvalle toiminnalle, jolla tuetaan ja edesautetaan heikossa työmarkkina-asemassa olevia henkilöiden työllistymistä tavallisiin työyhteisöihin. Toiminnan täyttäessä erityiskriteerit voidaan käyttää käsitettä tuetun työllistymisen työhönvalmennus.

Tuetun työllistymisen työhönvalmennus
Prosessi, jossa tuetun työllistymisen työhönvalmentaja tukee, ohjaa ja valmentaa asiakasta voimavaralähtöisesti työsuhteeseen tavalliseen työyhteisöön. Työhönvalmentaja etsii asiakkaalle tai yhdessä hänen kanssaan työpaikan ja hänen taitojaan vastaavat työtehtävät avoimilta työmarkkinoilta. Valmennusta voi tapahtua sekä erityistyöllistämisen yksikössä että sen jälkeen tavallisessa työyhteisössä. Valmennusprosessi jakaantuu suunnittelu-, valmistelu ja tuetun työllistymisen vaiheeseen, joihin kaikkiin sisältyy em. tuetun työllistymisen työhönvalmentajan palvelut. (Puolanne ym., 2000)
Tuetun työllistymisen työhönvalmennus sisältyy työhönvalmennus –käsitteen piiriin.
Vrt. työhönvalmennus muussa palveluyksikössä (työhallinnon ostopalvelu)

Työhönvalmennus muussa palveluyksikössä (työhallinnon ostopalvelu)
Työvoimatoimisto voi ammatillisena kuntoutuksena hankkia vajaakuntoiselle henkilöasiakkaalle sekä vaikeasti työllistettävän työnhakijan työhön sijoituksen tukemiseksi työhönvalmennusta muussa palveluyksikössä enintään 60 valmennuspäivän ajaksi. Työhönvalmennuksena hankitaan erityisesti työvalmentajien palveluita. (Työministeriö, 2004, s. 3)
Työvoimatoimistot ostavat työhönvalmennusta erityistyöllistämisen yksiköiltä ja muilta riittävän osaamisen omaavilta palveluntuottajilta.
Tämän julkaisun käsitteistön mukaan kyse on työhönvalmennuksesta / työhönvalmentajan palveluista, joka voi täyttää tuetun työllistymisen työhönvalmennuksen kriteerit.

Mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennus
Mielenterveyskuntoutujille tarkoitettua avomuotoista, pitkäaikaista ja kuntoutujan edellytykset huomioon ottavaa yksilöllistä työn harjoittelua, johon on yhdistetty muuta elämänhallintaa ja työvalmiuksia lisäävää toimintaa. Esimerkiksi Kelan yksityisiltä erityistyöllistämisen yksiköiltä ammatillisen kuntoutuksen palveluna ostama mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennus. (Veijalainen, 2004, toim. s. 5)

Yksilövalmennus
Työvalmennusta tukevaa toimintaa, joka edistää kokonaisvaltaisesti asiakkaan (valmentautujan) arjen hallintaa ja toimintakykyä. Käsite liittyy työpajatoimintaan, jota toteutetaan lähinnä työpajoissa ja työllistymisen monipalvelukeskuksissa.

Ryhmävalmennus
Mm. erityistyöllistämisen yksiköissä toteutettavaa, vertaisryhmissä toiminnallisin menetelmin tapahtuvaa arki-, työelämä- ja vuorovaikutustaitojen kehittämistä.

Starttivalmennus (-paja)
Työpajatoiminnan (prosessin) ensimmäisen vaihe, jonka avulla tuetaan heikossa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä kiinnittymään tavoitteelliseen toimintaan. Starttivalmennuksessa korostuvat yksilövalmennuksen menetelmät.

Palveluohjaus (yksilöllinen)
Prosessi, jossa palveluohjaaja ohjaa asiakasta käyttämään tarvitsemiaan palveluita (yksilölliset tarpeet huomioiden) huolehtien samalla palveluiden oikeasta kohdentumisesta, järkevästä ketjuuntumisesta ja jäsentymisestä tavoitteellisiksi kokonaisuuksiksi. Tavoitteena on edistää osallisuutta ja asiakkaan integroitumista yhteiskuntaan.

Päivätoiminta
Vaikeammin (lähinnä kehitys-) vammaisille tarkoitettua yksilöllisiin hoito- ja palvelusuunnitelmiin perustuvaa viriketoimintaa ja päivittäisten taitojen harjaannuttamista, jossa työnomaisia aspekteja ei juuri ole havaittavissa. Päivätoimintaan osallistuville ei makseta työosuusrahaa. Päivätoiminta tapahtuu yleensä työ- tai päivätoimintayksiköissä, jotka voivat olla työllistymisen monipalvelukeskuksen toimipisteitä.

Erityistyöllistämisen yksiköiden tarjoamien työllistämispalveluiden ryhmittely ja sisältö on esitetty kuviossa 3.

KUVIO 3: TYÖLLISTÄMISPALVELUIDEN PÄÄRYHMÄT
Erityistyöllistämisen yksiköiden tarjoamien palveluiden ryhmittely ja sisällöt

Työllistämispalvelut (ml. palveluohjaus)

Työsuhteinen työllistäminen
- Työsuhde erityistyöllistämisen yksikköön
(sis. työllistäminen edelleen sijoitettuna tavalliseen työyhteisöön)

- Työsuhde ilman työllistämis - tai yhdistelmätukia
- Työsuhde työllistämis - tai yhdistelmätukien avulla

Työtoiminta
- Tapahtuu huoltosuhteessa
- työoosuusraha
(sis. avotyötoiminnan)

- Kehitysvammaisten työtoiminta
- Mielenterveyskuntoutujien työtoiminta
- Päihdehuollon työtoiminta

Valmentava ja kuntouttava toiminta
- Ei työ- tai huoltosuhdetta
- Sopimus palvelun ostajan / etuuden myöntäjän ja erityistyöllistämisen yksikön (ja asiakkaan) kesken

- Työharjoittelu / työelämävalmennus
- Työkokeilu, työkunnon tutkimukset
- Mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennus (Kelan ostopalvelu)
- Työhönvalmennus muussa palveluyksikössä (työhallinnon ostopalvelu)
- Päivätoiminta
- Työvoimapoliittinen koulutus, kurssit
- Kuntouttava työtoiminta
- Yhdyskuntapalvelu
- Työllistymistä tukevat projektit
- Tuetun työllistymisen työhönvalmennus ×
- jne.

Sisältää kaikki työllistämispalvelut, jotka eivät ole työsuhteista työllistämistä tai työtoimintaa…

Työhönvalmennus
Yleiskäsite asiakkaan työllistymistä tavallisiin työyhteisöön tukeville palveluille
Sisältää palveluita yhdestä tai useammasta työllistämispalveluiden pääryhmästä

Työvalmennus
Työnteon kautta tapahtuvaa asiakkaan työkyvyn edistämistä
Sisältää palveluita yhdestä tai useammasta työllistämispalveluiden pääryhmästä

× Tuetusti työllistynyt asiakas on työsuhteessa tavalliseen työyhteisöön, ei erityistyöllistämisen yksikköön. Näin ollen tuettua työllistymistä ei ryhmitellä työsuhteisen työllistämisen alle…

Työntekijänimikkeitä

Työvalmentaja
Esimerkiksi erityistyöllistämisen yksiköissä ja vähäisemmässä määrin sosiaalisissa yrityksissä toimiva valmentaja, joka tukee asiakkaiden / valmentautujien työkykyä vastaten osaltaan yksikön tuotannollisesta toiminnasta.

Yksilövalmentaja
Valmentaja, joka arvioi ja tukee asiakkaan / valmentautujan toimintakykyä (arjen hallintaa ja arkisia taitoja) sekä vastaa osaltaan myös palveluohjauksesta. Liittyy lähinnä työpajoissa ja työllistymisen monipalvelukeskuksissa järjestettävään työpajatoimintaan.

Palveluohjaaja
Palveluohjauksen toteuttaja

Työhönvalmentaja
Lähinnä erityistyöllistämisen yksiköissä ja työllistymistä tukevissa projekteissa työskentelevä henkilö, joka tukee ja edesauttaa heikossa työmarkkina-asemassa olevien asiakkaidensa työllistymistä tavallisiin työyhteisöihin. Mikäli toiminta täyttää tuetun työllistymisen työhönvalmennuksen kriteerit, käytetään termiä tuetun työllistymisen työhönvalmentaja.

Tuetun työllistymisen työhönvalmentaja
Tuetun työllistymisen työhönvalmennuksen prosessin toteuttaja.

Sosiaalisen työllistämisen toimialalla on käytössä lukuisia muitakin työntekijänimikkeitä. Tässä on määritelty ainoastaan eniten määrittelyn tarpeessa olevat ja suurimpia väärinkäsityksiä aiheuttavat nimikkeet.

Lähteet

Asetus kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta (1161/1991)

Laki julkisesta työvoimapalvelusta (1295/2002)

Laki kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta (610/1991)

Laki sosiaalisista yrityksistä (1351/2003)

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987)

Pekkala, Terho (2004, toim.): Työ- ja yksilövalmennuksen perusteet. 2000 –luvun työpajojen palvelut ja menetelmät. Balanssi-akatemia. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.

Puolanne, Mervi; Sariola, Leena (2000): Laatu tuetussa työllistymisessä. Palvelustandardi. VATES -säätiö

Sosiaalihuoltolaki (710/1982)

Stakes (2003): Toimintakyvyn, toiminnan rajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus (ICF). Suomenkielinen versio julkaisusta WHO (2001): International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF).

STM (2004): Sosiaalisen työllistämisen työryhmän raportti. STM:n työryhmämuistioita 2004:19.

Tapaturmavakuutuslaki (608/1948)

Tuloverolaki (1535/1992)

Työministeriö (2005): Terveys, sairaus ja työkyky.

Työministeriö (2004): Työministeriön ohje ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalveluja saavan ja vajaakuntoisen henkilöasiakkaan tukemiseen liittyvistä toimenpiteistä ja etuuksista. Ohje O/1/2004 TM, 13.1.2004.

Työministeriö (2002): Vajaakuntoisasioiden hoitaminen työpaikalla. Kansainvälisen työjärjestön ohjeisto. Alkuperäisteos: ILO (2002): Managing disability in the workplace, An ILO code of practice.

Valtioneuvoston asetus julkisesta työvoimapalvelusta (1344/2002)

Vammaistukiasetus (989/1988)

Veijalainen, Mika (2004, toim.): Mielenterveyskuntoutujien työhön valmennuksen laatustandardi. VATES -säätiö

WHO (1980): International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps. A manual of Classification relating to the consequences of disease.

Ylipaavalniemi, Pasi (2005): Erityistyöllistämisen yksiköt heikossa työmarkkina-asemassa oleville. Työllistämispalveluiden tilastollinen katsaus. Julkaisematon materiaali.

Ylipaavalniemi, Pasi (2004): Vajaakuntoisten tuettu työllistyminen Helsingissä - toiminnasta ja hyödyistä. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2004:4.
http://www.hel.fi/sosv/julkaisu/selvityksia.htm

Ylipaavalniemi, Pasi (2003): Vajaakuntoisten työllistäminen tuotannollista toimintaa harjoittamalla ja tuetun työllistymisen menetelmällä – tilastokartoitus. VATES–säätiön julkaisuja. http://www.vates.fi/tutkimus/tilastokartoitus.pdf

Ylipaavalniemi, Pasi (2001): Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämisen kokonaiskartoitus. STM:n selvityksiä 2001:6. http://www.stm.fi/Resource.phx/julkt/julk2001/julk2001.htx

Liite 1: Lainsäädännön ja viranomaistahojen vammainen / vajaakuntoinen –määritelmiä

Vajaakuntoinen
Laki julkisesta työvoimapalvelusta (1295/2002, 7§, 6 mom.)
Vajaakuntoinen on henkilöasiakas, jonka mahdollisuudet saada sopivaa työtä, säilyttää työ tai edetä työssä ovat huomattavasti vähentyneet asianmukaisesti todetun vamman, sairauden tai vajavuuden takia.

Vajaakuntoinen (ILO:n määritelmä)
Työministeriö (2002, s.16)
Vajaakuntoinen on henkilö, jonka mahdollisuudet sopivan työn saamiseen ja säilyttämiseen sekä työssä etenemiseen ovat huomattavasti vähentyneet asianmukaisesti todetun fyysisen, aisteihin liittyvän, älyllisen tai henkisen vamman tai vajavuuden vuoksi.

Vajaakuntoinen
Stakes (2003)
Henkilö, jolla on toiminnan rajoitteita

Vajaakuntoisuus
WHO (1980)
Vajaakuntoisuus on yksikön kyvyttömyyttä tai rajoituksia sellaisten tehtävien tai toimintojen suorittamisessa tai sellaisissa roolitehtävissä, joita yksilön sosiaalinen ympäristö hänelle asettaa.

Vammainen (henkilö)
Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987, 2§)
Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista.

Vammainen (henkilö)
Sosiaalihuoltolaki (719/1982, 27d§, 1-2 mom.)
Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevaa toimintaa järjestetään henkilöille, joilla vamman tai sairauden tai muun vastaavan syyn johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista ja jotka tarvitsevat työhallinnon palveluiden ja toimenpiteiden lisäksi erityisiä työhön sijoittumista edistäviä kuntoutus- ja muita tukitoimia työllistyäkseen avoimille työmarkkinoille.

Vaikeasti vammainen
Vammaistukiasetus (989/1988, 2§)
Vaikeasti vammaisena pidetään henkilöä, jonka sairaudesta tai vammasta aiheutunut haitta voisi vastata erittäin vaikeaa toiminnan vajavuutta sen mukaisesti mitä tapaturmavakuutuslain 18a§:ssä tarkoitetussa haittaluokituksessa on yleisestä toiminnan vajavuudesta määrätty. Vaikeasti vammaisena pidetään aina sokeaa, liikuntakyvytöntä tai varhaiskuuroa.

Vajaakuntoinen
Laki kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta (610/1991, 2§)
Vajaakuntoisten ammatillinen kuntoutus: kansaneläkelaitoksen on järjestettävä vakuutetulle, jolle asianmukaisesti todettu sairaus, vika tai vamma todennäköisesti aiheuttaa uhkan tulla työkyvyttömäksi tai jonka työkyvyn ja ansiomahdollisuuksien on katsottava sairauden, vian tai vamman vuoksi olennaisesti heikentyneen, tarkoituksenmukainen…

Vaikeavammainen
Asetus kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta (1161/1991, 3§, 1 mom.)
Vaikeavammaisten lääkinnällinen kuntoutus: … vaikeavammaisella tarkoitetaan henkilöä, jonka sairaudesta, viasta tai vammasta hänelle aiheutuva yleinen lääketieteellinen ja toiminnallinen haitta on niin suuri, että hänellä sen vuoksi on huomattavia vaikeuksia tai rasituksia selviytyä kotona, koulussa, työelämässä ja muissa elämäntilanteissa julkisen laitoshoidon ulkopuolella, ja jonka selviytymistä tässä pykälässä tarkoitetuilla kuntoutustoimenpiteillä voidaan tukea.

Vaikeavammaisuus
Työministeriö (2005, s. 49)
Vaikeavammaisuus merkitsee kaikissa eri muodoissaan huomattavia yksilöllisiä toiminnallisia muutoksia ja suorituskyvyn rajoituksia.

Liite 2a: Erityistyöllistämisen yksiköiden toiminnan eroista

	Työllistämispalveluiden merkitys toiminnassa						Työllistämis-palveluiden tyypilliset kohde-ryhmät	Tyypillinen asiakas-määrä tietyllä hetkellä	Tyypillinen toiminnan rahoitus
	Työsuhteinen työllistäminen		Työtoiminta (ei työsuhdetta)		Kuntouttava ja valmenta-va toiminta[4] (ei työ-suhdetta)	Päivä-toiminta (ei työ-suhdetta)			
	Sosiaali-huoltolain mukainen[5]	Työllistämis- ja yhdistelmä-tuki	Kehitys-vammaisten	Mielen-terveys-kuntoutujien					
Tuotannollinen työ-keskus[6]	Suuri	Huomattava	Huomattava	Huomattava	Huomattava	Ei merkitystä	Asiakkaista vähin-tään huomattava osa vammaisia ja pitkäaikaissairaita tai muuten vajaa-kuntoisia	Asiakas-määrä yleensä 20-80 henkilöä	Liiketoiminnan tulot, Kuntarahoi-tus Vähäisemmässä määrin työllistä-mis- ja yhdistelmätukia, projekti-rahoitusta sekä tuloja muun kun-touttavan ja valmentavan toimin-nan myynnistä.
Työllistymisen moni-palvelukeskus	Huomattava	Huomattava	Huomattava	Vähäinen	Suuri	Vähäinen	Asiakkaita kaikis-ta heikossa työmark-kina-asemassa olevista ryhmistä	Asiakas-määrä yleensä yli 100 henkilöä	Kuntarahoitus (työsuhteinen työl-listäminen, työtoiminta) Liiketoiminnan tulot Työllistämis- ja yhdistelmätuet Projektirahoitus Tuloja muun kuntouttavan ja valmentavan toiminnan myynnistä.

Suuri: Työllistämisyksikön tärkein (yksikkötyypin määrittävä) toimintamuoto.
Huomattava: Suuri osa kyseisen tyyppisistä työllistämisyksiköistä harjoittaa toimintamuotoa ja / tai sen volyymi koko sektorin (kaikki kyseisen tyypin työllistämisyksiköt) tasolla on merkittävä.
Vähäinen: Vain muutama kyseisen tyyppisistä työllistämisyksiköistä harjoittaa toimintamuotoa, eikä sen volyymi koko sektorin tasolla ole merkittävä.
Ei merkitystä: Kyseisen tyyppiset työllistämisyksiköt eivät harjoita toimintamuotoa käytännössä lainkaan.
Taulukko perustuu mm. Ylipaavalniemi (2001, 2003 ja 2005) tutkimusten tietoihin.

[4] Työkokeilu, työharjoittelu / työelämävalmennus, Kelan työhön valmennus, kuntouttava työtoiminta ja tuettu työllistyminen… Tähän kuuluva päivätoiminta on tässä taulukossa otettu erikseen.
[5] Ilman työllistämis- tai yhdistelmätukia.
[6] Erillinen yksikkö tai monipalvelukeskuksen osa.

Liite 2b: Erityistyöllistämisen yksiköiden toiminnan eroista

	Työllistämispalveluiden merkitys toiminnassa						Työllistämis-palveluiden tyypilliset kohde-ryhmät	Tyypillinen asiakas-määrä tietyllä hetkellä	Tyypillinen toiminnan rahoitus
	Työsuhteinen työllistäminen		Työtoiminta (ei työsuhdetta)		Kuntouttava ja valmenta-va toiminta[7] (ei työ-suhdetta)	Päivä-toiminta			
	Sosiaali-huoltolain mukainen[8]	Työllistämis- ja yhdistelmä-tuki	Kehitys-vammaisten	Mielen-terveys-kuntoutujien					
Työpaja	Vähäinen	Suuri	Ei merkitystä	Ei merkitystä	Huomattava	Ei merkitystä	Asiakkaat lähinnä muuten heikossa työmarkkina-asemassa olevia	Asiakas-määrä yleensä 10-50 henkilöä	Kuntarahoitus Työllistämis- ja yhdistelmätuet Vähäisemmässä määrin liike-toiminnan tuloja, OPM:n kehittä-misrahoitusta sekä tuloja esimer-kiksi kuntouttavan työtoiminnan myynnistä.
Kehitysvammaisten työtoimintayksikkö	Vähäinen	Vähäinen	Suuri	Vähäinen	Huomattava	Huomattava	Asiakkaat lähinnä vammaisia / pitkä-aikaissairaita (tässä kehitys-vammaisia)	Asiakas-määrä yleensä 10-60 henkilöä	Kuntarahoitus Vähäisemmässä määrin liiketoi-minnan tuloja ja projektirahoitusta
Mielenterveys-kuntoutujien työtoi-mintayksikkö	Ei merkitystä	Ei merkitystä	Vähäinen	Suuri	Huomattava	Huomattava	Asiakkaat lähinnä vammaisia / pitkä-aikaissairaita (tässä mielen-terveyskuntoutujia	Asiakas-määrä yleensä 10-60 henkilöä	Kuntarahoitus Projektirahoitus Vähäisemmässä määrin liiketoi-minnan tuloja

Suuri: Työllistämisyksikön tärkein (yksikkötyypin määrittävä) toimintamuoto.
Huomattava: Suuri osa kyseisen tyyppisistä työllistämisyksiköistä harjoittaa toimintamuotoa ja / tai sen volyymi koko sektorin (kaikki kyseisen tyypin työllistämisyksiköt) tasolla on merkittävä.
Vähäinen: Vain muutama kyseisen tyyppisistä työllistämisyksiköistä harjoittaa toimintamuotoa, eikä sen volyymi koko sektorin tasolla ole merkittävä.
Ei merkitystä: Kyseisen tyyppiset työllistämisyksiköt eivät harjoita toimintamuotoa käytännössä lainkaan.
Taulukko perustuu mm. Ylipaavalniemi (2001, 2003 ja 2005) tutkimusten tietoihin.

[7] Työkokeilu, työharjoittelu / työelämävalmennus, Kelan työhön valmennus, kuntouttava työtoiminta ja tuettu työllistyminen… Tähän kuuluva päivätoiminta on tässä taulukossa otettu erikseen.
[8] Ilman työllistämis- tai yhdistelmätukia.

Sosiaalisen työllistämisen toimialan käsitteet

Sosiaalisen työllistämisen toimialan käsitteet on VATES-säätiön ja Valtakunnallinen työpajayhdistys ry:n yhteinen kannanotto alan keskeiseksi käsitteistöksi.
Työn tavoitteena on edesauttaa toimialalla käytettävän terminologian yhtenäisyyttä.

Sosiaalisen työllistämisen toimialaan kuuluvat heikossa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä työllistävät ja / tai heidän työllistymistään tukevat erityistyöllistämisen yksiköt, työllistymistä tukevat projektit ja osin myös sosiaaliset yritykset.

Erityistyöllistämisen yksiköitä ovat mm. tuotannolliset työkeskukset, työpajat, työllistymisen monipalvelukeskukset ja kehitysvammaisten työtoimintayksiköt.

VATES–säätiö

Valtakunnallinen
työpajayhdistys ry